

О. Г. Макаrchук

кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри журналістики та засобів масової комунікації
e-mail: olena.makarchuk@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5591-4545
Національний університет «Львівська політехніка»
вул. Степана Бандери, 12, м. Львів, 79000, Україна

ПОЛІТИЧНИЙ ПАРАЛЕЛІЗМ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

У ході дослідження використано емпіричний метод, що полягає у вільному пошуку належного матеріалу для вивчення зародження та генези політичного паралелізму як складової характеристики медіасистеми. На основі отриманих наукових фактів встановлена емпірична залежність рівня політичного паралелізму в суспільстві від характеру взаємовідносин медійного та політичного секторів. Застосування компаративного методу надало змогу провести аналіз політичного паралелізму в Україні з використанням (порівнянням) відповідних показників у країнах західного світу (демократіях) та в інших моделях суспільного розвитку. За допомогою контент-аналізу досліджено сучасні українські ЗМІ з метою визначення реального рівня політичного паралелізму в країні.

У статті розкрито теоретичні аспекти появи та розвитку концепції політичного паралелізму як важливої складової характеристики медіасистеми. На основі емпіричного матеріалу зроблено спробу аналізу різноманітних аспектів взаємозв'язку засобів масової комунікації та політичних сил медіасистем як західного світу, так і поза ним. Встановлено, що політичний паралелізм складається з великої кількості компонентів (медіаконтент, зв'язки між партіями та медіа, прихильність читачів з певними політичними поглядами до того чи іншого видання тощо), які можна використати для вивчення властивостей різноманітних систем засобів масової інформації. Маркером політичного паралелізму є також історичні форми взаємозв'язку між медіа та партіями чи політичними групами. Важливим параметром, що слугує ознакою політичного паралелізму, є внутрішній та зовнішній плюралізм засобів масової інформації, що, відповідно, впливають на високий, середній чи низький рівні політичного паралелізму. Помітною оцінкою рівня політичного паралелізму (на думку науковців) є розвинута система громадського телерадіомовлення та існування органів, що контролюють комерційне телерадіомовлення.

На основі великого комплексу теоретичних матеріалів у статті зроблено спробу проаналізувати рівень політичного паралелізму в українському сегменті медіаджерел. Зроблено висновки про важливість дослідження в сучасному українському контексті взаємовідносин засобів масової інформації та політики. Аналіз рівня політичного паралелізму в українській медіасистемі надає змогу оцінювати медійні процеси та медійні організації в нашій країні як такі, що перебувають у процесі трансформації «не західної» форми демократії.

Результати дослідження можуть бути використані в наукових розробках дослідників медійних систем та концепції політичного паралелізму, у викладанні спецкурсів для студентів спеціальності «Журналістика».

Ключові слова: медійні системи, політичний паралелізм, засоби масової комунікації, українські медіа.

I. Вступ

Сучасна журналістика та засоби масової інформації перебувають не лише в процесі нечуваної до того трансформації, а й на перетині трьох надважливих сил: економіки, політики та технологій. Ці три сили з різною інтенсивністю впливають на розвиток масмедіа.

«Протягом усієї історії існування політичних партій, - зазначають Д. Галлін та П. Манчіні, - політики багато уваги приділяли засобам масової інформації та безпосередньо на них впливали» [5, с. 16]. Разом із тим, існує й паралельний вплив медіа на політиків та політику. Загальновідома істина, що ще жодний з політиків не вигравав війну проти журналістів, має прогнозоване продовження. Якщо «війну» не можна виграти, то чи не краще встановити мирні, а в сприятливих ситуаціях – й союзницькі відносини?

Водночас вимоги збереження та розширення аудиторії того чи іншого ЗМІ значною мірою зав'язані на об'єктивності подачі ним новинного контенту. Надто чітка партійна «лінія» (орієнтація) хоча й гарантує збереження «кістяка» читачів (глядачів, слухачів) ЗМІ, однак загрожує звуженням аудиторії, а відтак різними незручностями, як-от: втратою надходжень від реклами то-

що. Вихід був знайдений за принципом «золотої середини». Самі ЗМІ, з одного боку, та партійні аналітики, з іншого, почали «ненав'язливо», опосередковано, а то й прямо «підказувати» партіям і політикам бажані параметри поведінки й навіть акценти в політичному курсі.

Дослідження концепції політичного паралелізму розпочалося в медіанауці з другої пол. ХХ ст. Саме тоді частина дослідників спробували визначити способи й ступінь активності політичних сил (частіше за все партій) у тому чи іншому сегменті медіасистеми (газетах, телеканалах тощо).

Структура та рівень політичного паралелізму стали критерієм масштабних медіадосліджень - порівняльного вивчення демократичних медіа систем та журналістських культур на різних континентах.

Початком вивчення політичного паралелізму як складової характеристики медіасистем став вихід у світ наукових і публіцистичних праць американських дослідників Ф. Сіберта, У. Шрамма та Т. Пітерсона. Саме вони заклали основи нового концептуального апарату медіадосліджень, розвинутого й доповненого британським науковцем Сеймур-Уре та, великою мірою, класиками медіакомпаративістики Д. Галліном та П. Манчіні. Політичний паралелізм став об'єктом досліджень таких зарубіжних (переважно американських) науковців, як: Daphne J. van der Pas, Wouter van der Brug & Rens Vliegthart, Colin Sparks інших. Медіадослідження закордонних колег продовжили С. С. Бодрунова, С. Н. Большаков, Е. Л. Вартанова, М. Ю. Галкіна та ін.

II. Постановка завдання та методи дослідження

Мета статті – розглянути концепцію політичного паралелізму як складову характеристики та найважливіший маркер для знаходження відмінностей між медіасистемами; спробувати знайти відповідність медійних процесів в Україні як країні з «незахідною» формою демократії, політико-медійним відношенням, що є суттю поняття «політичний паралелізм».

У ході дослідження використано емпіричний метод, що полягає у вільному пошуку належного матеріалу для вивчення зародження та генези політичного паралелізму як складової характеристики медіасистеми. На основі отриманих наукових фактів встановлено емпіричну залежність рівня політичного паралелізму в суспільстві від характеру взаємовідносин медійного та політичного секторів. Застосування компаративного методу надало змогу провести аналіз політичного паралелізму в Україні з використанням (порівнянням) відповідних показників у країнах західного світу (демократія) та в інших моделях суспільного розвитку. За допомогою контент-аналізу досліджено сучасні українські ЗМІ з метою визначення реального рівня політичного паралелізму в країні.

III. Результати

Як уже було вказано вище, вивчення зв'язку між медіа та політичним життям розпочалося ще в 50-х рр. ХХ ст., це пов'язують з так званою концепцією чотирьох теорій преси, автори якої – відомі американські теоретики та історики пресової діяльності Ф. Сіберт, Т. Петерсон і У. Шрам. Ці науковці розглянули взаємовідносини між ЗМІ та відповідними їй чи іншій державі формами правління з проекцією на різні часові періоди.

Перша з моделей – *авторитарна*, встановлювала відповідальність перед монархом чи диктатором, які уособлювали державу. Концепція свободи друку, що ґрунтувалася на свободі волі, або ж *лібертаріанська теорія*, утверджувала свободу преси від державного контролю, незалежність її від усіх гілок влади та більше - пропонувала пресі право контролю над урядом, виступаючи в ролі «четвертої влади».

Концепція *соціальної відповідальності преси* розвинула лібертаріанську парадигму відповідно до нових історичних умов. Вона передбачала певну самостійність ЗМІ від партійних уподобань власників, що опосередковано дозволяло враховувати інтереси суспільства. Як відхід від магістральних світових тенденцій виникла й набула подальшого розвитку *радянська комуністична модель*. На думку сучасників, вона визначала авторитарний підхід до журналістики як до знаряддя та зброї в руках однієї (комуністичної) партії [29].

Ці концепції відбивали ментальність холодної війни в унікальний момент західної ліберальної глобальної гегемонії та визнавали залежність медіа від ідеологічного впливу на них політичних систем, але повною мірою не враховували можливості (зворотного) впливу медіа на ці системи. Та й самі автори все ще «перебували під впливом дихотомії двох систем-суперниць - американської та радянської. Як наслідок, ... мали надто мало простору для виявлення реальних відмінностей між світовими медіасистемами» [5, с. 17].

Результатом політичної турбулентності 60-70-х рр. (зокрема, мова може йти про Вотергейтський скандал та роль у ньому ЗМІ) стала активізація дискурсу на вивчення взаємовпливів медіа та політики.

Британський професор Сеймур-Уре (Seymour-Ure) першим спробував зрозуміти політичну роль систем масової комунікації в тогочасних умовах (використавши не в останню чергу такий досвід, як Вотергейтський скандал та його ближчі і подальші наслідки). Він уперше в науковій думці вводить термін «паралелізм преси», щоб описати взаємозв'язок між середовищем і політичною силою (партією): «Газета діє одночасно з партією, якщо вона (...) тісно пов'язана з цією партією організацією, лояльністю до партійних цілей і партійністю читачів» [28, с. 173]. Загалом поняття Сеймура-Уре про «паралелізм преси» базується на трьох критеріях: участь партії у власності та управлінні ЗМІ; редакційна політика газети; партійна належність читачів [20, с. 64–65]. Від цього вихідного пункту розвиваються всі наступні положення.

Американські науковці Дж. Блумлер та М. Гуревич, наполягаючи на тому, що «за останні двадцять п'ять років роль засобів масової інформації у світі політики стає все більш впливовою, суперечливою та тривожною», спробували розвинути ідеї попереднього автора й конкретизувати явище прес-партійного паралелізму (*the phenomenon of press-party parallelism*). Зокрема, автори характеризують структурні обмеження щодо того, «наскільки формальні чи напівформальні зв'язки можуть бути встановлені між медіаінституціями та політичними органами. Так, наприклад, політичні партії можуть залучатись до організації медіапідприємств шляхом власності, фінансових внесків або представництва в органах, що формують політику, або замість цього зв'язки можуть бути створені через досвід редакційної підтримки цілей та політики партії» [20, с. 21].

Всесвітньо відомі теоретики масової комунікації Д. Галлін та П. Манчіні, відверто визнаючи зв'язок свого дослідження «Сучасні медіасистеми: три моделі відносин ЗМІ та політики» з працями Сеймур-Уре, М. Блумлера та Дж. Гуревича, пішли далі за попередників. Зокрема, вони творчо переосмислюють попередню концепцію прес-партійного паралелізму, пропонуючи термін «політичний паралелізм».

Це, на їхню думку, «відображає історичний зсув, який відбувся від зв'язків між ЗМІ та конкретними партіями, до зв'язків між ЗМІ та загальними політичними тенденціями у суспільстві» [22]. Тим самим автори визнали, що між ЗМІ та політикою все ще існують відповідні зв'язки, але вони набули нових форм, особливо щодо перенесення фокусу від партій до політичної орієнтації. Найважливішими рушіями цих змін стали «занепад політичних партій у західноєвропейських демократіях та комерціалізація засобів масової інформації» [22].

Термін «політичний паралелізм», за П. Манчіні та Д. Галліном, виступає частиною аналітичної складової, запропонованої авторами для порівняльної характеристики медійних систем західного світу «з відносно подібними рівнями економічного розвитку, більш схожим культурним життям і політичною історією» [5, с. 15]. У праці «Порівняння медійних систем. Три моделі медіа та політики» автори пропонують «чотири основних параметри», відповідно до яких можуть успішно розвиватися медійні системи Західної Європи та Північної Америки: 1) розвиток медійних ринків з особливим акцентом на сильному чи слабкому розвитку масової преси; 2) політичний паралелізм, тобто ступінь та характер зв'язків між медіа та політичними партіями чи – у більш широкому значенні - ступінь відображення у медійній системі важливих політичних розбіжностей в суспільстві; 3) розвиток журналістського професіоналізму, і 4) ступінь та характер втручання держави в медійні системи» [5, с. 26].

Очевидно, що критерії, запропоновані П. Манчіні й Д. Галліном, більш універсальні, ніж у попередників, позаяк вони не лише враховують економічні та професійні аспекти медіасистеми, а й підходять для опису будь-якої медіамоделі, зокрема української.

Кожен із цих параметрів у певному сенсі можна розглядати як окремих кількісний вимір, але ми зосередимося на політичному паралелізмі як на важливішій характеристиці медіасистеми. Адже, на думку класиків журналістської компаративістики, «політичний паралелізм є центральним виміром для розмежування медіасистем» [25]; це зауваження дійсне й для України.

Згідно з П. Манчіні та Д. Галліном, політичний паралелізм визначається такими індикаторами: 1) має значення обсяг висвітлення в конкретних ЗМК політичних новин і представлення своєї позиції через коментарі та супутню інформацію; 2) значну роль відіграє історичний зв'язок між конкретним ЗМК і політичним інститутом (партією, профспілками, церквою тощо); 3) активність журналістів конкретного ЗМК у політичній сфері; 4) прихильність аудиторії ЗМК до певних політичних партій, яка виявляється через купівлю тих чи інших газет, перегляд того чи іншого телевізійного каналу; 5) ставлення журналістів до своєї професійної діяльності, що простежується в наданні тільки фактів і думок, прагненні впливати на аудиторію [1, с. 91–92].

Застосувавши політичний паралелізм як одну із чотирьох характеристик медіасистеми, автори дійшли до власної класифікації трьох «ідеальних» типів медіасистем.

Для *ліберальної моделі*, яку застосовують щодо Сполучених Штатів Америки, Ірландії, Канади та певної міри Великобританії, характерний нульовий рівень політичного паралелізму зі збалансованим висвітленням та наданням інформації.

Демократична корпоративістська модель, що об'єднує країни Північної та Центральної Європи, Австрію, Бельгію, Данію, Фінляндію, Німеччину, Нідерланди, Норвегію, Швецію та Швейцарію, на відміну від попередньої моделі, завжди мала дуже сильну партійну пресу, але поступово перейшла до більш нейтральної видавничої політики. Високий рівень паралелізму був присутній у цих країнах протягом значної частини ХХ ст., коли організовані соціальні групи відігравали центральну роль у структуруванні соціального, політичного та культурного життя, а також важливих частин медіасистеми. Газети були безпосередньо пов'язані з організованими соціальними групами, а отже, з великою партійністю. З 60–70-х рр. ХХ ст. з різних причин місцеві видання втратили безпосередній організаційний зв'язок з політичними партіями [4].

Середземноморська, або поляризована плюралістична, модель, що охоплює Францію, Грецію, Італію, Португалію й Іспанію, відзначається сильним паралелізмом із чіткими ідеологічними зв'язками між партіями та ЗМІ [18, с. 268]. Важливим чинником, що впливає на рівень політичного паралелізму, на думку авторів, є не тільки ставлення видання до власних читачів, а і його роль у «широкому процесі соціальної та політичної комунікації». Так, газети Півдня Європи, за

твердженням Д. Галліна та П. Манчіні, розраховані на «вузький прошарок еліти – переважно добре освічених, політично активних жителів великих міст. Зміст цих видань одночасно складний і політизований» [5, с. 27]. Крім того, південно-європейські видання «з порівняно низькими тиражами історично не були прибутковим бізнесом та часто субсидувалися політичними акторами» [5, с. 27]. Газети ж Північної Америки та Північної Європи «орієнтовані на масового читача, який не обов'язково має бути заангажований політично» [5, с. 27].

Дослідження Д. Галліна та П. Манчіні викликали неабияке зацікавлення серед науковців. Найчастіше колег турбувало питання, чому саме медіасистеми західного світу стали об'єктами дослідження науковців? На нього автори дали відповідь у наступному дослідженні «Порівнюючи медіасистеми за межами Західного світу» («Comparing Media Systems Beyond the Western World»): «Ми зосередилися на західних системах не тому, що думали, що вони по суті важливіші за інші, і не тому, що ми вважали, що вони є природним орієнтиром для порівняльного аналізу, а просто тому, що вони були системами, які ми найкраще знали» [23, с. 2].

У новому науковому доробку Д. Галлін та П. Манчіні, використовуючи творчі напрацювання інших дослідників, розширили власні наукові розвідки ще на десять країн: Бразилію, Китай, Ізраїль, Ліван, Польщу, Росію, Саудівську Аравію, Південну Африку та Таїланд. Праця «Порівнюючи медіасистеми за межами Західного світу», де йдеться про важливість вивчення політичного паралелізму [23, с. 92] та дається оцінка стану політичного паралелізму в південноафриканській [23, р. 103–104], китайській [23, с. 292–293], бразильській [23, с. 80–81] та інших медіамоделях, стала помітним явищем у світовій науці.

Розробки авторів дали поштовх для наступних пошуків щодо трансформації медіасистеми в країнах, що відходять від класичної «комуністичної» моделі: Польщі, Росії та Китаї [21], – або ж і зовсім залишилися поза увагою дослідників, зокрема Індії, країні з високим «політичним паралелізмом» та «інструменталізацією» засобів масової інформації в руках політичної та корпоративної еліти Індії» [27, с. 45]. Також розглядають «політичний паралелізм» в австралійській пресі (з акцентом на ісламський і мусульманський компонент) [26], політичний паралелізм у громадських засобах масової інформації Ботсвани [24, с. 269–289] тощо.

Відразу виникають питання: Чи можна застосувати загальновідомі концепції до української медіасистеми? Чи може сучасна українська медіалогія «вписатися» між «чотирма теоріями» та «трьома моделями» преси, можливо, запропонувавши власну медійну модель, яка спирається на історичний досвід країни, що відстоює свою національну незалежність і культурну ідентичність? Від відповіді на попередні два питання залежить і третє: Чи можна визначити та схарактеризувати рівень політичного паралелізму в українській медіасистемі відповідно до вже розроблених теорій?

Ці питання мають і чисто практичний інтерес, адже останніми роками вплив традиційних масмедіа й Інтернету, тобто журналістів та блогерів, на громадську думку, колективні й індивідуальні цінності українців помітно виріс.

Зауважимо, що природа та структура сучасної української медіасистеми відображають політичні, економічні та соціокультурні події, глибоко вкорінені в історію країни. Перші українські політичні партії: РУРП, УСДП, УНДП, Католицько-Руський Союз, – що виникли в кінці XIX ст. в Західній Україні, на сторінках партійних видань відображали весь політичний спектр тогочасних новин та усвідомлено й цілеспрямовано представляли власні позиції через коментарі та супутню інформацію [10].

Ця ж тенденція зберігалася й надалі.

На 1 січня 2020 р. в Україні 349 офіційно зареєстрованих політичних партій [3]. Серед них як загальновідомі, що перебувають, як то кажуть, «на слуху»: Політична партія «Слуга народу», «Європейська Солідарність», Опозиційна платформа «За життя», Радикальна партія Олега Ляшка, так і маловідомі пересічному громадянину – для прикладу, політичні партії «Бджола», «Піратська партія України», «Добрий самарянин» чи політична «Партія громади об'єднаних власників багатоквартирних будинків, будівельників та будівельних організацій». За всієї великої кількості українських партій суто партійну позицію (на першу половину 2019 р.) представляло лише 12 газет загальним накладом 8243 тис. примірників. Загальнополітичних же друкованих видань налічувалося аж 286, загальним накладом 89 587,5 тис. [17].

Деякі із цих партій, активізуючись партійними друкованими виданнями в передвиборний період, апелюють до «традиційних» для їхньої політичної платформи цінностей. Кращим доказом такого звернення стають історичні екскурси. Для прикладу: Радикальна партія Олега Ляшка настійно намагалася не лише підкреслити зв'язок як із партійними програмами історичних попередників (західноукраїнської Русько-Української Радикальної партії початку XX ст.), а й «позичила» назву для свого передвиборного агітаційного видання: газета «Радикал» (орган РУРП) (1895 р.) та газета «Радикал» (орган РПЛ) (2015 р.) [див. 11].

Невелика кількість зареєстрованих партійних видань, можливо, свідчить про те, що, за виразом П. Манчіні: «...хоча газети більше не узгоджуються (are no longer aligned) (скоріше не пов'язуються. – О. М.) з конкретними партіями, вони все ще можуть бути узгоджені з ідеологічними, політичними та культурними поглядами, які також поділяються певними партіями. Ці вирі-

внювання можуть бути отримані як з колишніх організаційних зв'язків з партією, так і з стратегічного позиціонування на медіаринку для досягнення цільової аудиторії» [25, с. 265].

Тим не менше, за всієї підкресленої аполітичності «не політичних» друкованих видань, усерйоз сприймати їхню нейтральність не доводиться. Відмовившись від відвертої «джинси», друковані видання (меншою мірою це стосується телеканалів) тим не менше чітко витримують ту чи іншу політичну лінію. Так, сам лише перелік прізвищ авторів «Газети по-українськи» (однієї з найбільш поширених в Україні за накладом – 400.370 прим.) за 21–23 січня 2020 р.: Павло Казарін, Андрій Піонтковський, Віталій Портников, Сергій Жадан, Уляна Супрун, Борислав Береза – не залишає сумнівів про євроінтеграційне спрямування більшості матеріалів цього всеукраїнського суспільно-політичного видання.

Політичне суголосся в сучасній Україні великою мірою пов'язано й зі сторінкою редактора, де – у формі власної думки – можуть публікуватися певні партійні позиції. Так, заступник головного редактора «Дзеркала тижня» Сергій Рахманін протягом 2018 р. - першої половини 2019 р. опублікував понад півтора десятка статей з різних питань внутрішньої політики, що, зрештою, привело його до формулювання своєї політичної позиції й приєднання на парламентських виборах 2019 р. до партії С. Вакарчука «Голос» [9].

Враховуючи, що «Дзеркало тижня» завжди сприймали крізь призму головного редактора – Юлії Мостової, можна говорити, мультипартійну політичну позицію видання, але в одному – євроінтеграційному – тренді.

Разом із тим, усе більше фактів свідчать про дедалі більшу самостійну роль нових медіа, зокрема й у позиціонуванні партійних поглядів і міжпартійній боротьбі.

Спостерігаються й інші цікаві тенденції.

Цифровізація вносить важливі корективи в медіаландшафт України як складову європейського медіапростору. Процес проникнення цифрових технологій у діяльність масмедіа, як наслідок – формування нового конвергентного середовища, перехід нових медіа на різноманітні кросплатформні привели до занепаду ринку друкованої преси.

Так, 27 грудня 2019 р. вийшов останній друкований примірник одного з найвпливовіших аналітичних видань в Україні - «Дзеркало тижня», ставлячи за мету «навчитися нових форм, нового способу виживання, побудуватися новими темами» [12]. Видання, перший номер якого побачив світ 8 жовтня 1994 р., із самого початку свого існування намагалося проводити збалансовану, рівновіддалену політику. «Журналісти, - зазначала головний редактор видання Ю. Мостова, - принципово не входили у політичні блоки та партії. «Україна – наше хоббі» – було написано на футболках, які вони собі зробили» [8].

Важливим маркером у характеристиці політичного паралелізму є чинник телевізійного мовлення, що, без сумніву, «має стійкі зв'язки з політичною системою та (...) відображає певні форми та ступені політичного паралелізму» [5, с. 34]. Адже «телебачення стало для багатьох людей головним джерелом соціально побудованої реальності, яку вони визначають як «супутню картину того, що існує, що є важливо, як пов'язані справи, що правильно» та й саме «телебачення, масове середовище, яке проникає у всі верстви суспільства, проектує погляд на світ за допомогою повторюваних та всепроникних зразків, які самі по собі органічно взаємопов'язані і внутрішньо узгоджуються» [19, с. 254].

Останні (2019 р.) опитування, проведені Київським міжнародним інститутом соціології, свідчать про те, що мешканці України здебільшого отримують інформацію про стан справ у країні і світі з телебачення [15].

При цьому більшість українських телеканалів сьогодні перебувають у руках олігархів, які визначають політичний порядок денний телевізійного мовлення [13]. Мало того, пересічний громадянин легко довідується, хто саме є власником того чи іншого телеканалу: В. Медведчук. Т. Козак, В. Пінчук, П. Порошенко та ін.

Важливою подією в політичному житті України стало створення восени 2013 р. Громадського телебачення. Серед чотирьох моделей управління громадським телерадіомовленням, запропонованими Д. Галліном та П. Манчіні (урядова, професійна, парламентська або ж громадянська (корпоративна), для Громадського ТБ України більше характерна громадянська або корпоративна [5, с. 34]. Це, передусім, пов'язано з тим, що реалізація проекту Громадського ТБ в Україні відбувалася за допомогою різних соціальних та політичних співтовариств, представництво яких виходило за межі політичних партій і зосереджувалося в руках «соціально значущих груп» [14].

Хоча телеканал із самого початку позиціонував себе як такий, у якому «повною мірою реалізується форма незалежної неупередженої журналістики і практично неконтрольованого творчого процесу (...) Наш власник – це народ, причому власник дуже гоноровий, вимогливий, місцями примхливий», журналістів часто звинувачували у «непрофесіоналізмі, невмінні вести діалог в студії, упередженості суджень, зайвій експресивності» [16]. З іншого боку, і підкреслена аполітичність «Громадського» не більше, як блага побажання.

Згідно з Д. Галліном та П. Манчіні, таку модель громадського мовлення можна назвати «політика-у-телерадіомовленні». Основна мета такої моделі – «зробити так, щоб громадське телерадіомовлення чи розпорядчі органи не перейшли під контроль найпотужнішої політичної сили і могли слугувати політично різноманітному суспільству» [5, с. 35–36], але при цьому зберігалася

наступність політичного курсу країни, її внутрішньо- та зовнішньополітичні пріоритети. Модель «політика-у-телерадіомовленні», що склалася в Україні, можна зпархувати до середнього спектра політичного паралелізму.

Одна з найбільш актуальних тенденцій сьогодення щодо українських медіа – процес глобалізації, коли глобальне поєднується з національним, загальне з особистісним, наднаціональне з місцевим, що теоретики журналістикознавства називають «глобонаціоналізацією» [2].

Виявляється це, передусім, інтеграцією елементів глобальної медіакультури в національний контент. У цих умовах важливим бачиться те, що в сучасній Україні особливо підкреслено прагнення утверджувати національну незалежність, збереження культурних традицій та мовного суверенітету за допомогою різноманітних засобів, що включають, безумовно, і медіа. Натомість глобалізовані масмедіа є космополітичними, а відтак, й антинаціональними за своєю суттю. Такі медіа уже не стають посередниками між політиками та суспільством, але самі стають «творцями» політики. У цій тенденції можна побачити також таке: «слабкість партій, невизначеність ідеологічних джерел, неясно виражені цінності та їх конвергенція, що спонукає відігравати медіа дуже активну роль» [7].

Можна лише теоретизувати з питання, як стрічка новин CNN і навіть музичні та спортивні програми, створені за межами України людьми, які не лише не сповідають традиційних для українського суспільства цінностей, а й не мають про них жодного уявлення, впливають на український політикум. Однак, заперечувати, що такі впливи існують, означає запліщувати очі на нові реалії глобалізованого світу.

IV. Висновки

Отже, одержані результати дають підстави для таких висновків:

1) високий рівень політичного паралелізму свідчить про близькість медійного та політичного секторів (у випадку, коли державі притаманна багатопартійність, медіасистема являє собою палітру медіа, що представляють різні політичні сили);

2) низький рівень політичного паралелізму може говорити як про незалежність та політичну незаангажованість медіа, так і про відсутність плюралізму політичних поглядів суспільства, представлених у медіа;

3) основні українські ЗМІ можуть мати певну політичну схильність чи орієнтацію, але не мають чітких партійних упереджень, що може свідчити про низький рівень політичного паралелізму в країні;

4) українській медіасистемі притаманний внутрішній плюралізм (за визначенням Д. Галліна та П. Манчіні, «плюралізм на рівні кожного окремого ЗМІ чи медіаорганізації» [5, с. 33]), що також свідчить про низький рівень політичного паралелізму;

5) існують великі шанси на те, що партії, прийшовши до влади чи в опозицію, будуть намагатися вирішувати питання, які було порушено в газеті, що її читали їхні виборці. Водночас в Україні зразка 2020 р. часом спостерігаємо лише імітацію вирішення таких питань;

6) національні пріоритети суттєво важливі для більшості населення України, тому, незважаючи на глобалізацію медійних ринків та сильний вплив англосаксонських медійних норм, не можна стверджувати, що конвергенція в напрямі до ліберальної моделі є визначальною.

Обмежений характер статті не дозволяє розглянути інші аспекти взаємовідносин між медіа та політикою. Так, у наступних наукових розвідках варто звернути увагу на «partisan polyvalence» - партійну полівалентність, термін, що визначає нестабільність зв'язків між медіа та політикою внаслідок нестабільності ситуаційних ідейних позицій журналістів та політичних діячів. Доцільно розглянути політичний інструменталізм в аспекті використання інформаційно-комунікаційних можливостей медіа в інтересах політичних партій, організацій, діячів. Або ж заглибитися у взаємовідносини між медіа та політикою в суспільстві, що перебуває в перехідному стані, тощо.

Список використаної літератури

1. Большаков С. Н., Бодрунова С. С. Формирование позитивного имиджа страны: политические метафоры, стереотипы и параллелизмы. *Проблемный анализ и государственно-управленческое проектирование*. 2011. № 6. С. 91–92.
2. Вартанова Е. Л. Современные российские исследования СМИ: обновление теоретических подходов. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-rossiyskie-issledovaniya-smi-obnovlenie-teoreticheskikh-podhodov> (дата обращения 18.01.2020).
3. Відомості щодо зареєстрованих у встановленому законом порядку політичних партій станом на 1 січня 2020 р. URL: <https://minjust.gov.ua/m/4561> (дата звернення 20.01.2020).
4. Галкіна М. Ю. Североевропейская модель СМИ: смещение акцентов. *Медиаскоп*. 2018. Вып. 2. URL: <http://www.mediascope.ru/2439> (дата обращения: 14.01.2020).
5. Галлін Деніел С., Манчіні Паоло. Сучасні медіасистеми: три моделі відносин ЗМІ та політики / пер. з англ. О. Насика. Київ: Наука, 2008. 320 с.
6. «Громадське ТВ» онлайн-трансляція прямого ефіру. URL: <http://pressorg24.com/politics/evromaidan-onlain-gromadske-tv-online-translyaciyu> (дата звернення: 21.01.2020).
7. Землянова Л. М. Теоретические принципы сравнительного анализа медийных систем в трудах Даниела Халлина и Паоло Манчини, их адептов и оппонентов. URL: <http://www.-mediascope.ru/node/1388> (дата обращения: 12.01.2020).

8. Коваленко О. Я не брала ответственность за страну, а вы взяли. Большой профайл главного редактора «Зеркала недели» Юлии Мостовой. URL: <https://thebabel.net/texts/20749-mypopytalis-nayti-temnuu-stronu-yulii-mostovoy-i-ne-smogl> (дата обращения: 19.01.2020).
9. Кореновская А. Журналист Сергей Рахманин присоединился к партии Вакарчука. URL: <https://hromadske.ua/ru/posts/zhurnalist-sergej-rahmanin-prisoedinilsya-k-partii-vakarchuka> (дата обращения: 10.01.2020).
10. Макарчук О. Г. Партийна преса РУРП як дзеркало протистояння радикальних ідей та клерикалізму в Східній Галичині (кін. XIX – поч. XX ст.). *Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal*. 2017, Vol. 1 (13). URL: <https://sp-sciences.io.ua/story> (дата звернення: 19.09.2019); Makarczuk O. Propaganda austromarksistowska w prasie partyjnej Galicji Wschodniej (na przykładzie gazety «Robitnyk» (1897). *Studium Europy Srodkowej i Wschodniej. Wydawnictwo Wyzszej Szkoły Gospodarki Krajowej w Kutnie Wydział Studiów Europejskich*. 2016. № 6. P. 191–203; Makarczuk O. Left (Social Democratic) Party press in western Ukraine in search of the electoral field in late XIX – early XX centuries. *Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe*. 2017. V (22). Issue 131. P. 56–59.
11. Макарчук О. Г. Медіа-дискурс політичних сил радикального спрямування: український наратив в європейському контексті. *Вісник Львівського університету: філософсько-політологічні студії*. 2017. Вип. 14. С. 157–162; Макарчук О. Г. Передвиборча агітація на сторінках преси Радикальної партії: «Радикал» (1897 р.) і «Радикал» (2015 р.). *Правові, соціально-психологічні та інформаційні процеси державотворення в контексті євроінтеграції: наук.-практ. конфер, зб. матер, 8–9 лютого 2016 р. Львів, 2016. С. 264–266.*
12. Мостовий В., Мостова Ю. Зе!повіт. URL: https://dt.ua/internal/ze-povit-334130_.html (дата звернення 21.01.2020).
13. Олигархи правят бал: кому належать українські телеканали. URL: <https://www.capital.ua/ru/publication/129230-oligarkhi-pravyat-bal-komu-prinadlezhat-ukrainskie-telekanaly> (дата обращения: 19.01.2020).
14. Проміжний звіт Громадського. 2013. URL: https://issuu.com/andriibashtovyi/docs/interim_fin_report_-_ua/3 (дата звернення: 20.01.2020).
15. Стало відомо, скільки українців отримують інформацію з ТБ. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/stalo-vidomo-skilky-ukraintsiv-otrymuiut-informatsiiu-z-tb-188852.html> (дата звернення: 21.01.2020).
16. Сергацкова Е. Громадське телебачення: їх все називали мечтателями. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2014/04/14/161572> (дата звернення: 21.01.2020).
17. Статистичні дані про випуск друкованих ЗМІ у 1 півріччі 2019 року. URL: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=157433&cat_id=85717 (дата звернення: 15.01.2020).
18. Baumgartner F. R., Chaqués Bonafont, L. All news is bad news: Newspaper coverage of political parties in Spain. *Political Communication*. 2015. № 32 (2). P. 268–291.
19. Blumler G., Gurevitch M. The political effects of mass communication. *Culture, society and the media*. London; New York. 1982. P. 232–265.
20. Blumler J., Gurevitch M., *The Crisis of Public Communication* Psychology Press. 1995. London; New York: Routledge, 1995. 237 p.
21. Sparks C. Media Systems in Transition: Poland, Russia, China. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17544750701861871?src=recsys> (date of request: 14.01.2020).
22. Daphne J. van der Pas, Wouter van der Brug, Rens Vliegthart. Political Parallelism in Media and Political Agenda-Setting. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10584609.2016.1271374> (date of request: 18.01.2020).
23. Hallin D., Mancini P. Comparing Media Systems Beyond the Western World. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2012. 356 p.
24. Letshwiti Tutwane. Ideology as News: Political Parallelism in Botswana's Public Media Newsmaking Cultures in Africa. Normative Trends in the Dynamics of Socio-Political & Economic Struggles. Palgrave Macmillan UK. 2018. 396 p.
25. Mancini P. Instrumentalization of the media vs. political parallelism. *Chinese Journal of Communication*. 2012. Vol. 5. Issue 3. P. 262–280.
26. Muhammad Junaid Ghauri, Dr. Zafar Iqbal. Political Parallelism and the representation of Islam and Muslims the Australian Press. URL: <https://www.researchgate.net/publication/335723217> (date of request: 17.01.2020).
27. Sehrish Mushtaq, Fawad Baig Indian Media System: An Application of Comparative Media Approach South Asian Studies. *A Research Journal of South Asian Studies*. 2016. Vol. 31. № 2. P. 45–63.
28. Seymour-Ure C., *The Political Impact of Mass Media*. Beverly Hills, California. Sage Publications. 1974. 296 p.
29. Siebert F., Peterson T., Schramm W. Four theories of the press: The Authoritarian, Libertarian, Social Responsibility, and Soviet Communist Concepts of what the Press Should be and Do. *University of Illinois Press*. 1956. 156 p.

References

1. Bol'shakov, S. N., & Bodrunova, S. S. (2011). Formirovanie pozitivnogo imidzha strany: politicheskie metafory, stereotypy i parallelizmy [The formation of a positive image of the country: political metaphors, stereotypes and parallelisms]. *Problemnyj analiz i gosudarstvenno-upravlenscheskoe proektirovanie*, 6, 91–92 [in Russian].
2. Vartanova, E. L. (2015). Sovremennye rossijskie issledovaniya SMI: obnovlenie teoreticheskikh podhodov [Modern Russian media research: updating theoretical approaches]. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-rossiyskie-issledovaniya-smi-obnovlenie-teoreticheskikh-podhodov> [in Russian].
3. Vidomosti shchodo zareiestrovanykh u vstanovlenomu zakonom poriadku politychnykh partii stanom na 1 sichnia 2020 [Information on Registered Political Parties as of January 1, 2020]. Retrieved from <https://minjust.gov.ua/m/4561> [in Ukrainian].
4. Galkina, M. Yu. (2018). Severoevropejskaja model' SMI: smeshhenie akcentov [North European Media Model: Emphasis]. *Mediascope*, 2. Retrieved from <http://www.mediascope.ru/2439> [in Russian].
5. Hallin Deniel, S., & Manchini Paolo. (2008). Suchasni mediasystemy: try modeli vidnosyn ZMI ta polityky [Modern Media Systems: Three Models of Media Relations and Politics]. (O. Nasyka, Trans). Kyiv: Nauka [in Ukrainian].
6. «Hromadske TV» onlain-transliatsiia priamoho efiru [«Gromads'ke TV» live broadcast online]. Retrieved from <http://pressorg24.com/politics/evromaidan-onlain-gromadske-tv-online-translyaciy> [in Russian].
7. Zemljanova, L. M. (2013). Teoreticheskie principy sravnitel'nogo analiza medijnyh sistem v trudah Daniela Hallina i Paolo Mancini, ih adeptov i opponentov [Theoretical principles of a comparative analysis of media systems in the writings of Daniel Hallin and Paolo Mancini, their adherents and opponents]. Retrieved from <http://www.mediascope.ru/node/1388> [in Russian].
8. Kovalenko, O. Ja ne brala otvetstvennost' za stranu, a vy vzjali. Bol'shoj profajl glavno-go redaktora «Zerkala nedeli» Julii Mostovoj [I did not take responsibility for the country, but you took. Big profile of the editor-in-chief of Mirrors of the Week Yulia Mostova]. Retrieved from <https://thebabel.net/texts/20749-my-popytalis-nayti-temnyu-stronu-yulii-mostovoy-i-ne-smogl> [in Russian].
9. Korenovskaja, A. (2019). Zhurnalist Sergej Rahmanin prisoedinilsja k partii Vakarchuka [Journalist Sergei Rakhmanin joined the party Vakarchuk]. Retrieved from <https://hromadske.ua/ru/posts/-zhurnalist-sergej-rahmanin-prisoedinilsya-k-partii-vakarchuka> [in Russian].
10. Makarchuk, O. H. (2017). Partiina presa RURP yak dzerkalo protystoiannia radykalnykh idei ta klery-kalizmu v Skhidnii Halychyni (kin. XIX – poch. XX st.) [The RUP party press as a mirror of opposition to radical ideas and clericalism in Eastern Galicia (late XIX – early XX centuries)]. *Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal*, 1 (13). Retrieved from <https://sp-sciences.io.ua/story> [in Ukrainian]; Makarczuk, O. (2016). Propaganda austromarksistowska w prasie partyjnej Galicji Wschodniej (na przykladzie gazety «Robitnyk» (1897)). *Studium Europy Srodkowej i Wschodniej*. Wydawnictwo Wyzszej Szkoły Gospodarki Krajowej w Kutnie Wydział Studiów Europejskich, 6, 191-203 [in Polish]; Makarczuk, O. (2017): Left (Social Democratic) Party press in western Ukraine in search of the electoral field in late XIX – early XX centuries. *Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe*, 22, 131, 56–59 [in English].
11. Makarchuk, O. H. (2017). Media-dyskurs politychnykh syl radykalnogo spriamuvannia: ukraïnskyi naratyv v yevropeïskomu konteksti [The media discourse of political forces of radical direction: ukrainian narratives in a european context]. *Visnyk Lvivskoho universytetu: filozofsko-politohichni studii*, 14, 157–162 [in Ukrainian]; Makarchuk, O. H. (2016). Peredyborcha ahitatsiia na storinkakh presy Radykalnoi partii: «Radykal» (1897 r.) i «Radykal» (2015 r.) [Campaigning on the pages of the Radical Party: Radical (1897) and Radical (2015)]. *Pravovi, sotsialno-psykholohichni ta informatsiini protsesy derzhavotvorennia v konteksti yevrointehratsii*, naukovo-praktychna konferentsiia, zbirnyk. materialiv [Legal, Social-Psychological and Information Processes of State-Building in the Context of European Integration: scientific-pract. congress, coll. Mother]. Lviv [in Ukrainian].
12. Mostovyi, V., & Mostova, Yu. (2019). Zelpovit. Retrieved from https://dt.ua/internal/ze-povit-334130_.html [in Ukrainian].
13. Oligarhi pravjat bal: komu prinadlezhat ukraïnskie telekanaly [The oligarchs rule the ball: who owns Ukrainian TV channels]. (2019). Retrieved from <https://www.capital.ua/ru/publication/-129230-oligarkhi-pravyat-bal-komu-prinadlezhat-ukraïnskie-telekanaly> [in Russian].
14. Promizhnyi zvit Hromadskoho [Public Interim Report]. (2013). Retrieved from https://issuu.-com/andriibashtovyi/docs/interim_fin_report_-_ua/3 [in Ukrainian].
15. Stalo vidomo, skilky ukraïntsv otrymuiut informatsiiu z TB [It became known how many Ukrainians receive information from TV]. Retrieved from <https://www.5.ua/suspilstvo/stalo-vidomo-skilky-ukraïntsv-otrymuiut-informatsiiu-z-tb-188852.html> [in Ukrainian].
16. Sergackova, E. Gromads'ke telebachennja: ih vse nazyvali mechtateljami [Public television: they were all called dreamers]. Retrieved from <https://life.pravda.com.ua/society/2014/04/14/161572> [in Russian].

17. Statystychni dani pro vypusk drukovanykh ZMI u 1 pivrichchi 2019 roku [Release statistics for the print media in the first half of 2019]. Retrieved from http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=157433&cat_id=85717 [in Ukrainian].
18. Baumgartner, F. R., & Chaqués Bonafont, L. (2015). All news is bad news: Newspaper coverage of political parties in Spain. *Political Communication*, 32 (2), 268–291 [in English].
19. Blumler, G., & Gurevitch, M. (1982) The political effects of mass communication. *Culture, society and the media*, 232–265 [in English].
20. Blumler, J., & Gurevitch, M. (1995). *The Crisis of Public Communication Psychology Press*. London; New York: Routledge [in English].
21. Colin Sparks Media Systems in Transition: Poland, Russia, China (2008). Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17544750701861871?src=recsys> [in English].
22. Daphne, J. van der Pas, Wouter van der Brug, & Rens Vliegthart. (2017). Political Parallelism in Media and Political Agenda-Setting. Retrieved from <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10584609.2016.1271374> [in English].
23. Hallin, D., & Mancini, P. (2012). *Comparing Media Systems Beyond the Western World* Cambridge. New York: Cambridge University Press [in English].
24. Letshwiti Tutwane. (2018). Ideology as News: Political Parallelism in Botswana's Public Media. *Newsmaking Cultures in Africa. Normative Trends in the Dynamics of Socio-Political & Economic Struggles*, 269–289. [in English].
25. Mancini, P. (2012). Instrumentalization of the media vs. political parallelism. *Chinese Journal of Communication*, 5, 262–280 [in English].
26. Muhammad Junaid Ghauri, & Dr. Zafar Iqbal. (2019). *Political Parallelism and the representation of Islam and Muslims in the Australian Press*. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/335723217> [in English].
27. Sehrish Mushtaq, & Fawad Baig. (2016). Indian Media System: An Application of Comparative Media Approach South Asian Studies. *A Research Journal of South Asian Studies*, 31, 2, 45–63 [in English].
28. Seymour-Ure, C. (1974). *The Political Impact of Mass Media*. Sage Publications [in English].
29. Siebert, F., Peterson, T., & Schramm, W. (1956). *Four theories of the press: The Authoritarian, Libertarian, Social Responsibility, and Soviet Communist Concepts of what the Press Should be and Do*. University of Illinois Press [in English].

Стаття надійшла до редакції 25.01.2020.

Received 25.01.2020.

Makarchuk O. Political Parallelism: the Ukrainian Context

The study uses an empirical method which involves free finding of right material to study the origin and genesis of political parallelism as an integral characteristic of the media system. On the basis of the scientific facts obtained, the empirical dependence of the degree of political parallelism in society on the nature of the relationship between the media and political sectors has been established. The use of the comparative method provided an opportunity to analyze political parallelism in Ukraine using (comparing) relevant indicators in Western countries (democracies) and other models of social development. Contemporary Ukrainian media were investigated using the method of content analysis in order to determine the real level of political parallelism in the country.

The article discusses the theoretical aspects of the emergence and development of the concept of political parallelism as an important component of the media system's characteristics. Based on empirical material, an attempt to analyze the various aspects of the interconnection of media and political forces of media systems both inside and outside the world is made. It was found that the political parallelism consists of a large number of components (media content, communication between parties and the media, readers' affection for particular political views, etc.), which can be used to study the properties of various media systems. Historical forms of interconnection between the media and parties or political groups are also a marker of political parallelism. An important parameter, which is a sign of political parallelism, is the internal and external pluralism of the media, which respectively affect the high, medium or low degree of political parallelism. A notable assessment of the degree of political parallelism (according to scholars) is the developed system of public broadcasting and the existence of bodies that control commercial broadcasting.

The article attempts to analyze the level of political parallelism in the Ukrainian segment of media sources on the basis of a large set of theoretical materials. The conclusion about the importance of research in the contemporary Ukrainian context of media relations and politics is made. Analysis of the level of political parallelism in the Ukrainian media system allows to evaluate the media processes and media organizations in our country as being in the process of transforming a «non-Western» form of democracy.

The results of the study can be used in the scientific developments of researches of media systems and the concept of political parallelism, in the teaching of special courses for students of specialty «journalism».

Key words: media systems, political parallelism, mass media, Ukrainian media.